

Impresii etnografice din călătoria în Altaiul siberian și Kamchatka¹

Gabriela MEDREA*

L'auteur de l'article a voyagé dans l'Altai Sibérien et la Péninsule de Kamchatka avec l'occasion d'une expédition qui s'est déroulée du 24 juillet au 14 août 2008. L'Altai et le Kamchatka sont encore deux territoires peu connus et moins accessibles aux voyageurs. La région de l'Altai est ouverte au tourisme à partir de 2003. On y rencontre une nature extrêmement sauvage et des traditions locales que les gens du pays ne partagent pas aux visiteurs, mais dont l'énergie sacrée se ressent partout. Avant 1990, le Kamchatka fut une région fermée aux touristes étrangers pendant 50 ans. Connaître les mœurs et le folklore des Koriaks représente l'un des objectifs du voyage vers le Kamchatka.

Mots-clés: Altai Sibérien, Kamchatka, voyage, yourte, shaman, Koriaks, musique «kai», costume traditionnel

Cuvinte cheie: Altaiul Siberian, Kamchatka, călătorie, iurtă, șaman, koriak, muzică „kai”, costum tradițional

Itinerariul spre Altaiul Siberian și peninsula Kamchatka s-a desfășurat în perioada 24 iulie - 14 august 2008. Atât Altaiul cât și Kamchatka reprezintă, și în prezent, două regiuni foarte puțin cunoscute și puțin accesibile vizitării.

Zona Altaiului a fost deschisă turismului doar din anul 2003. Poate și din acest motiv, întreg ținutul păstrează încă o natură extrem de sălbatică și tradiții locale care nu îți sunt împărtășite de localnici, ci doar le simți energia sacră și le bănuiești la tot pasul.

Peninsula Kamchatka a fost o zonă închisă turiștilor străini timp de 50 de ani, până în 1990. Unul din obiectivele călătoriei spre Kamchatka a fost cunoașterea obiceiurilor și a folclorului populației koryakilor.

I. Altai

Traseul prin Altaiul Siberian a urmat cursurile râurilor Katun, Kucerla și Ak-Kem (*Râul Alb*) până la baza muntelui Beluha (4506 m). Toate cele trei râuri izvorăsc din ghețar și au o puternică semnificație simbolică și religioasă pentru populația altaiană. Punctul de plecare spre culmile munților este Tungur. Satul, fondat în 1903 pe malul râului Katun, este locuit de altaieni, ruși și kazahi.

Satul este presărat, în general, cu **case tradiționale** construite după tipicul rusesc, din bârne, închegate cu lut la crăpături. Acoperișul este din lemn sau, mai nou, din tablă. Ferestrele, cu ancadrame din lemn însoțite de motive tradiționale, sunt vopsite în culoarea albastră, care formează un contrast deosebit cu bârnele înnegrite de timp ale casei.

Casă tradițională / Maison traditionnelle

¹ Absolventă a Facultății de Ziaristică din București, a călătorit în vara anului 2008, alături de Uca Marinescu și Marian Curculescu, în Altaiul Siberian și în Kamchatka. O călătorie în inima Asiei, într-o regiune deschisă turismului abia din anul 2003, care și-a propus cunoașterea locurilor și a oamenilor, precum și urmărirea eclipsei totale de soare din 1 august 2008. În luna martie a anului 2011, pe simezele Muzeului de Etnografie Universală „Franz Binder” au fost reunite 71 de fotografii prin intermediul cărora vizitatorii au avut posibilitatea de a ști mai multe despre măreția naturală a acestor ținuturi și despre oamenii care trăiesc acolo. Autoarea fotografiilor a făcut muzeului o donație substanțială de fotografii listate și de imagini digitale provenite din această călătorie [M. Bozan].

*Jurnalist și web-designer; Telefon: 0726 425 361; e-mail: g.medrea@yahoo.com

Foarte rar, în câte o gospodărie, se mai distinge locuința tradițională a altaienilor – **iurta**. Construită din lemn, aceasta păstrează formele tradiționale și este folosită ca adăpost pe timpul scurtei veri siberiene. În interior, în mijlocul iurtei, focul mocnește încălzind ceaunul din care ies aburi ce se înalță pentru a ieși prin deschizătura din acoperiș. De jur împrejurul iurtei se pot vedea, agățate pentru uscare, diverse plante de grădină sau plante medicinale. Într-o parte a iurtei sunt așezate piei de animale, semn că aceasta este încă un spațiu destinat odihnei.

*Iurtă
Yourte*

***

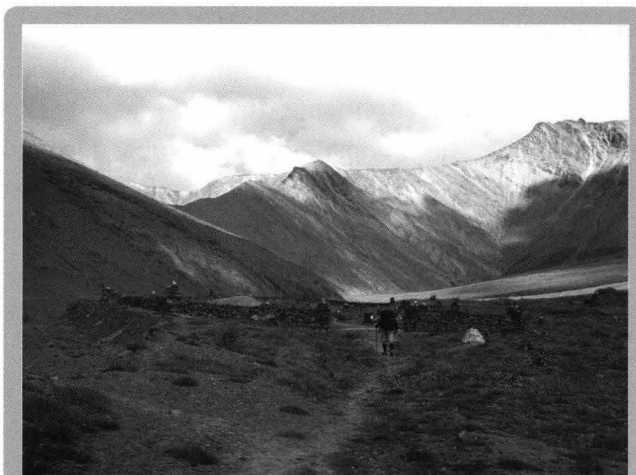
Muzica tradițională – „kai” – este cântată din gât în mai multe stiluri. Sunetele cântate din gât sunt acompaniate de instrumente muzicale tradiționale, care nu au suferit modificări de-a lungul timpului. Sunetele din gât imită natura – păsări cântând, susurul pârâului, vântul adiind, sunete de animale. Cântecele o venerează pe Mama Natură și frumusețea sa, amintesc de eroi altaieni sau au rezonanțe șamanice tainice. Cântatul din gât presupune o tehnică specială. Un singur vocalist produce două tonuri distincte în mod simultan.

***

În jurnalul de călătorie în Altai, Nicholas Roerich spune că muntele Beluha este numit de altaieni *Outch-Sure*. Outch înseamnă *Orion*, Sure este *Locașul Zeilor*. Și azi Muntele Beluha este privit ca un munte sfânt și considerat poarta spre Shambala.

Foarte mulți turiști vin în Altai pentru a întâlni vindecători șamani și cu credința că privind spre Beluha se încarcă cu energie pozitivă.

În apropierea muntelui Beluha, Valea Yarlu, înconjurată de munți cu nuanțe coloristice diverse, conferă un puternic contrast peisajului. Pe aici a trecut Nicholas Roerich, în 1926, în cursul expediției din Altai. Întreaga vale este presărată cu piramide de diferite dimensiuni. Printre piramide sunt desene realizate din pietre multicolore, ce o înfățișează pe Mama Pământ, punctele cardinale, ceasul și scurgerea timpului. Se spune că aici este unul din centrele energetice ale pământului, iar despre piatra imensă din mijlocul ansamblului de piramide se crede că ar fi încărcată de energie.

*Valea Yarlū – Ansamblul Roerich
La vallée de Yarlū – l'ensemble de Roerich*

* * *

*Desene pe stâncă
Dessins sur la roche*

De-a lungul drumurilor se întâlnesc locuri considerate sacre, unde odinioară se desfășurau practici șamanice. Aceste locuri sacre se întâlnesc în apropierea râurilor și a stâncilor.

Pe stânci sunt încă vizibile desene cu diverse scene de vânătoare, probabil în credința că sufletul animalului sacrificat nu moare, ci pleacă să trăiască în stâncă.

În trecători și în văi sunt ridicați stâlpi sacri din piatră, sau ciopliți în lemn, pentru a onora zeii naturii. Fâșii de pânză albă sunt înnodate de crengi pentru a marca izvoarele râurilor ce țâșnesc din ghețarul Beluha.

Totem de lemn pe malul râului Kucerla

Totem en bois au bord de la rivière de Kucerla

Crengi împodobite cu fâșii de pânză în apropierea ghețarului Beluha, la izvoarele râului Ak-Kem

Rameaux ornées avec des lambeaux en toile près du glacier de Belukha, aux sources de la rivière Ak-Kem

Altaienii păstrează o anumită rezervă în a da detalii privitoare la ritualurile și credințele privind stâlpii sau arborii împodobiți în locurile considerate sacre. Religia lor se bazează pe comunicarea cu spiritele lumii. Șamanii venerază aștrii și toate zeitățile naturii. Este o practică asemănătoare cu doctrina shinto din Japonia. În limba altaiană, șamanii se numesc *kam*, în limba japoneză *kami* reprezintă zeii, dar este vorba și de șamani, care după deces deveneau *kami* și erau venerați de cei rămași în viață. În conceptul șamanic, lumea de mijloc este locuită de oameni, lumea cerului și cea de sub pământ aparține spiritelor, iar șamanul reprezintă legătura între aceste lumi. Această funcție de mediator între lumea umană și cea a spiritelor este foarte bine ilustrată de obiectele și simbolurile șamanice. Cu ajutorul tobei, în timpul procesiunii, șamanul face trecerea de la o lume la alta. Îmbrăcămintea lui conține o varietate de simboluri, iar elementele războinice încorporate simbolurilor se explică prin necesitatea de a lupta împotriva spiritelor rele. Simbolic, stâlpii reprezintă Axa Lumii care unește cele trei regiuni cosmice.

II. Kamchatka

Itelmenii și koryakii sunt cele două populații străvechi ale peninsulei Kamchatka. La sfârșitul secolului al XVII-lea, peninsula este alipită Imperiului Rus, iar populația locală plătește tribut.

Vitus Bering, danez, căpitan al forțelor Navale Ruse, ajunge în Kamchatka în 1740. După Bering au sosit trupele cazace și alți exploratori ruși. Practicarea vânătorii și a pescuitului excesiv de către noii veniți s-a dovedit o tragedie atât pentru localnici cât și pentru viețuitoare.

La începutul secolului al XVIII-lea erau estimați în jur de 25.000 de itelmeni în peninsula. După aproape o sută de ani rămăseseră în jur de 3.000 sau 4.000. În prezent sunt aproximativ 2.500 de itelmeni – mulți dintre ei neamintindu-și limba sau tradițiile.

Populația koryakă, la fel de împuținată în decursul timpului, a rezistat mai bine invaziei cazace și păstrează încă o parte din tradiții. În jur de 9.000 de koryaki trăiesc azi în Districtul Autonom Koryak cu capitala la Palana, în partea nordică a peninsulei.

* * *

O parte din tradițiile koryakilor păstrate prin folclor, stilul de viață, casa tradițională – yurta, totemuri cu conotație șamanică și prezentarea portului tradițional ne-au fost împărtășite de membrii ai acestei comunități cu ocazia vizitei într-un sat din apropierea capitalei Petropavlovsk.

Îmbrăcămintea tradițională este realizată din piele de ren și este căptușită cu blană. Bărbații poartă pantaloni, bluză împodobită cu motive cusute, căciulă și cizme căptușite cu blană de ren.

Pentru femei îmbrăcămintea este formată din pantaloni și rochie împodobită cu motive cusute, mărgelă, clopoței și podoabe. Încheietura mâinilor, a gâtului și poalele rochiei sunt dublate de un rând de blană de ren. În picioare poartă cizme din blană împodobite cu motive brodate. Pe cap poartă o bandă decorată cu diverse motive geometrice realizate din mărgelă.

*Îmbrăcămintea tradițională la koryaki și interior de iurtă
Vêtements traditionnels des koryakis et intérieur d'une yourte*

Iurta este făcută din două rânduri de piei și blănuri de ren așezate pe ancadrame de lemn și are formă piramidală sau hexagonală. Pentru dormit se folosesc blănuri. Mijlocul iurtei este dedicat focului și preparării mâncării, deschizătura din acoperiș servind pentru ieșirea aburilor și pentru aerisire.

*Exterior de iurtă și totemuri
La yourte vue de l'extérieur et totems*

Ca și la altaieni, sunetele muzicii sunt redată din gât fiind acompaniate de toba tradițională sau de un instrument tradițional care se ține lipit de buze în timp ce se redau și sunetele care imită natura sau sunetele de animale.

Cântecele tradiționale care însoțesc dansurile sunt inspirate din natură. Dansurile păstrate fie imită diverse comportamente de animale – dansul lebedei, dansul ursului și al corbului în căutarea hranei, dansul peștelui în apă, dansul renului –, fie sunt dansuri de mulțumire dedicate spiritelor naturii.

BIBLIOGRAFIE:

Roerich, Nicholas. «*Altai-Himalaya*». *A Travel Diary*, New York, Frederick A. Stokes Company, 1929.

Nechayev, Andrei. *Kamchatka, hot land at the cold sea*, Petropavlovsk-Kamchatsky, 2007.